

Herstelrecht en bemiddeling in Vlaanderen en de politie :

Pleidooi tot het beleidsmatig activeren van een essentieel partnerschap

Leo Van Garsse¹

Structuur van de toelichting:

0 INEIDING

1. Kennismaking:

Projectmatige opstart:

- '87: minderjarigen (VZW Oikoten)
- '93: herstelbemiddeling (actie-onderzoek KUL)
- ('94: 'Bemiddeling in strafzaken)
- '96: schaderegeling op politieniveau (stadsbestuur Leuven)
- '00: bemiddeling in de fase van de strafuitvoering (bemiddelingsdienst Leuven)

Eigen rol in dit geheel:

Actuele positie: tussen praktijk en wetenschap.

2.Opzet toelichting:

Opdracht

Handicaps:

RES: doelbewuste keuze voor eenzijdigheid:

3. Structuur :

a. Summiere situering van de concepten:

- a.1. Herstelrecht
- a.2. Bemiddeling en "Hergo"
- a.3. Werkzaamheid

b. Toepassingen in België:

- b.1. Wettelijke kaders
- b.2. De motieven
- b.3. Redenen tot bescheidenheid

c. Het belang van een herstelgerichte politiezorg

- c.1. "Herstel"
- c.2. Actievelden voor een politionele inbreng:.
- c.3. Mogelijkheidsvoorwaarden.

A. Een robotfoto van herstelrecht en de toepassingen ervan :

A.1. herstelrecht: een andere manier van kijken naar criminaliteit:

- Prioriteit bij de maatschappelijke reactie op criminaliteit voor het herstel van de schade en van de relatie tussen dader, slachtoffer en de bredere samenleving.
- Diverse methoden gericht op:
 - actieve participatie van de rechtsreeks bij de feiten betrokken partijen
 - oog voor eenieders subjectieve betekenisverlening
 - accent op uitwisseling en dialoog tussen de betrokkenen

¹ Leo Van Garsse is werkzaam bij de Vakgroep Sociale Agogiek aan de Universiteit te Gent. Tevens is hij als vrijwillig wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Leuvens Instituut voor Criminologie.

- Basisprincipes: Zie UN-handbook p. 33-35
 - vrijwilligheid (minstens afwezigheid van dwang)
 - vertrouwelijkheid
 - neutraliteit
 - rechtswaarborgen

A.2. Bemiddeling als herstelrechtelijke methode

a.1. de definitie:

"Bemiddeling is **een proces** dat aan **personen in conflict** toelaat om, als ze er **vrijwillig** mee instemmen, **actief** en in alle **vertrouwelijkheid** deel te nemen aan het oplossen van moeilijkheden die voortvloeien uit een misdrijf, met de hulp van een **neutrale** derde en gegrond op een bepaalde **methodologie**. Ze heeft tot doel de **communicatie** te vergemakkelijken en partijen helpen **zelf** te komen tot een akkoord inzake de nadere regels en voorwaarden die **tot pacificatie en herstel** kunnen leiden. "

(Cfr. Wet tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering, Art. 2)
Zie ook: Council of Europe, *Mediation in Penal matters*, recommendation No. R(99) 19.

a.2. Kenmerken:

- Géén maatregel of straf, maar vrijwillig aanbod.
- Communicatie**proces** eerder dan resultaat
- Werk van de partijen zelf.
- Principes: vrijwilligheid, vertrouwelijkheid en neutraliteit.
- Doelstellingen:
 - herstel: individueel niveau
 - pacificatie: maatschappelijk niveau

a.3. Bevindingen

- Meer **behoefte** dan gedacht
- Er is bij de burgers **capaciteit** om tot oplossingen te komen
- De uitgewerkte oplossingen hebben vaak een **maatschappelijke relevantie**
- Hoge **tevredenheid** bij de bij de bemiddeling betrokken partijen.

Res: promotie

Europese Unie: Art. 10 van het kaderbesluit van de Europese Unie 15 03 2001 UNO

B. België in een voortrekkersrol inzake herstelrecht ?

b.1. De wetgever als fanatieke promotor ?

- **Parketniveau:** 1994: Art. 216 ter SV:
Bemiddeling in opdracht van het parket
Bemiddelaars zijn justitieassistenten
- **Minderjarigen:** 2006: nieuw jeugdrecht: Bemiddeling als prioritair aanbod.
Bemiddeling in opdracht van het parket of de jeugdrechtbank
Bemiddelaars zijn verbonden aan voorzieningen van de Gemeenschappen voor Bijzondere Jeugdbijstand
Hergo als alternatieve herstelrechtelijke methode op het niveau van de jeugdrechter.

- **Volwassenenstrafrecht:** 2005: bemiddeling mogelijk in alle fase van de strafrechtspleging en in alle vormen van criminaliteit.
Bemiddeling als aanbod ten aanzien van de rechtzoekenden
Bemiddelaars zijn verbonden aan onafhankelijke, gespecialiseerde bemiddelingsdiensten.
- ('**Gas**': wet op de Gemeentelijke administratieve sancties 2004):
Bemiddeling na overlast verplicht bij minderjarigen, facultatief bij volwassenen.
Bemiddelaars via gemeentelijke sanctionerende ambtenaren, soms ook provinciaal georganiseerd.
- naast de formele wetgeving nam de overheid ook **andere initiatieven**, vooral dan in het licht van een méér op herstel gerichte strafuitvoering

b.2. De motieven en bekommernissen achter dit enthousiasme voor bemiddeling

+ De **geloofwaardigheids crisis** van het gerechtelijk systeem:

Bemiddeling=

- Zichtbaar, herkenbaar
- kort na de feiten
- goedkoop

+ Het **responsabiliseren** van de daders:

- De dader wandelt niet straffeloos weg
- Hij moet zich werkelijk engageren en ondergaat de straf niet enkel
- Hij leert er wellicht ook nog iets bij: pedagogisch motief

+ De aandacht voor het **slachtoffer**:

- niet langer vergeten
- gehoord en betrokken
- "recht op herstel"

Res:

Wetgevende kaders met zeer brede en zeer rijke ambities.

b.3. Ontnuchterende algemene vaststellingen:

+ Verrassende **afwezigheid politie** in de formele regelgeving

+ Discrepancie tussen breed potentieel en eerder **marginale toepassing**.

- Basis van de strafrechtelijke piramide ?
- Aanbod aan slachtoffers ?

+ Discrepancie tussen éénduidigheid discours en **verbrokkeling** aanbod

+ Discrepancie tussen het methodisch prototype en **gedifferentieerde praktijk**:

Het stimuleren van herstel gaat over heel wat meer dan over bemiddeling alleen

Res: Indruk: het doel in de schaduw van de methode ?.

C. De politiediensten als prominente partner:

C.1. Wat is "herstel":lessen uit de bemiddelingspraktijk:

- niet terug naar af, geen "reparatie van de toestand"
- niet zomaar gelijk aan de vergoeding van de schade

- Eerder:
 - = het "zich kunnen her-stellen, herpositioneren ten aanzien van de feiten en de gevolgen"
 - = antwoorden krijgen op allerlei vragen die zich stellen naar aanleiding van de feiten.
- Ondermeer* de vraag naar vergoeding van de schade.
- Karakteristieken van "herstel" : Subjectief en onafdwingbaar

C.2. De onomstotelijke relevantie van de politie partner

- **Eerste** aanspreekpunt overheid als gezaghebbende en dienstverlenende instanties.
- **Permanent** aanwezig
- Contact met **daders én slachtoffers**, maar ook met de contexten:
- In **alle feiten**, ook de allerkleinste
- **Vroeg** na de feiten
- Voorzet en '**toonzetting' gerechtelijke besluitvorming**
- **Blijvend** gezaghebbend op het terrein aanwezig

C.3. Legitieme verwachtingen ?

1. Politie als maatschappelijke "klimaatregelaar"
2. Politie als informant over oplossings- en ondersteuningsmogelijkheden
3. Politie als actieve verwijzer / facilitator
4. De herstelgerichte voorzet naar de gerechtelijke besluitvorming toe
5. De politie als partij in de bemiddeling:
 - slachtoffer ?
 - dader ?
 - Samenleving?
6. De politie dienstverlener ten aanzien van het communicatieproces:
 - vertrouwenspersoon ?
 - "sluitsteen" van de overeenkomst ?
7. Politie als bemiddelaar :
 - direct bemiddelaar?
 - indirect bemiddelaar ?

C.3. Mogelijkheidsvoorwaarden !

1. Ondubbelzinnigheid inzake de **bevoegdheid : geformaliseerde afspraken !**
2. **Erkenning en (personele) ondersteuning** vanuit het eigen bestuur: herstelgerichte korpscultuur.
3. **Eigen informatie** en vertrouwde met herstelgericht aanbod in de eigen regio.
4. **Bestrijding van de versnippering** : één aanspreekpunt ?
5. **Passend informatiemateriaal** voor de rechtzoekenden.
6. **Vorming en methodiekontwikkeling** (indicatiestelling, verwijzings-en ondersteuning partijen, pacificatie als politionele activiteit)
7. **Feed-back** aan de politiemensen over het bereikte (respect vertrouwelijkheid !)
8. Betrokkenheid bij het **herstelrechtelijk beleid** binnen de eigen regio
9. Instrumenten voor **permanente registratie en evaluatie** van de politionele inbreng
10. **Uitwisseling** tussen politiediensten en met andere beroepsgroepen i.f.v. beleids- en methodiekontwikkeling, ook op centraal en internationaal niveau / academische ondersteuning.